

ЗАСТОСУВАННЯ ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ В СТУДЕНТІВ УМІНЬ РОЗУМІННЯ АНГЛОМОВНИХ АУДІОТЕКСТІВ

THE USE OF EXERCISES TO DEVELOP STUDENTS' SKILLS OF ENGLISH-LANGUAGE AUDIOTEXTS COMPREHENSION

Статтю присвячено проблемі застосування вправ для розвитку в студентів умінь розуміння англійської мови. Вивчення англійської мови є тривалим і складним процесом, який передбачає опанування різних видів мовленнєвої діяльності, зокрема аудіювання. Уміння студентів розуміти іншомовні аудіоматеріали є запорукою адекватного володіння іноземною мовою.

Вивчено вимоги до текстів навчання аудіюванню. З'ясовано, що під час навчання розуміння англійської мови надзвичайно важливу роль відіграє вибір аудіо-матеріалів з урахуванням їхніх мовних та композиційних особливостей, змістовної характеристики. Вибираючи тексти для аудіювання, варто враховувати темп, тривалість і рівень складності тексту. Вибрані аудіотексти повинні відповідати лінгвістичним, психологічним та методичним вимогам. Описано різноманітні критерії щодо відбору текстів навчання аудіюванню.

Охарактеризовано різні групи та підсистеми вправ, які використовуються для розвитку вмінь розуміння англійської мови. Визначено, що в системі вправ для розуміння англійської мови виділяють дві основні групи вправ: неспеціальні та спеціальні. До спеціальних вправ належать вправи, які розвивають, зокрема, вміння співвідносити частини й ціле в процесі слухового сприйняття, знаходити в мові головну думку, основний зміст, звертати увагу на задалегідь зазначений відрізок мови. Мета неспеціальних вправ – навчити аудіюванню як засобу навчання інших видів мовленнєвої діяльності.

Наголошено, що в загальній системі вправ щодо розвитку в студентів умінь розуміння іноземних аудіоматеріалів також розрізняють дві підсистеми вправ: підготовчі (тренувальні) та мовленнєві (комунікативні). Мета підготовчих вправ полягає в попередньому (перед слуханням тексту) усуненні труднощів лінгвістичного або психологічного характеру; слухачі зосереджують свою увагу виключно на сприйнятті змісту. Мовленнєві вправи рекомендується виконувати на основі прослуханих аудіотекстів, забезпечуючи вироблення вмінь сприймати мовленнєві повідомлення в умовах, що наближаються до природного мовленнєвого спілкування, без підказок чи попереднього ознайомлення із ситуацією і темою.

Перспективою нашого подальшого дослідження є вивчення основних методів навчання аудіюванню.

Ключові слова: аудіотекст, спеціальні вправи, неспеціальні вправи, підготовчі вправи, мовленнєві вправи.

The article is devoted to the problem of the use of exercises to develop students' skills of English-language audiotexts comprehension. The English language learning is a long and complex process, that envisages the acquisition of different types of speech activity, in particular listening acquisition. Students' skills to comprehend the foreign-language audio materials is the key to adequate mastery of a foreign language.

The requirements to the teaching listening texts are investigated. It is clarified that the choice of auditive materials, taking into account their linguistic and composition peculiarities, content-related characteristic, plays an immensely important role when teaching the English-language audiotexts comprehension. Choosing the texts for listening, it is worth to take into account the text's tempo, duration and level of complexity. The chosen audiotexts should meet the linguistic, psychological and methodical requirements. Different criteria concerning the selection of teaching listening texts are described. Different groups and subsystems of exercises, which are used to develop the skills of English-language audiotexts comprehension are characterized. It is determined that two basic groups of exercises are distinguished in the system of exercises for English-language audiotexts comprehension: non-special exercises and special exercises. Special exercises include the exercises, which develop, in particular, the skill to correlate the parts with the whole in the auditory perception process, to find the main idea and the basic content in the speech, to pay attention to a previously defined speech segment. The aim of non-special exercises is to teach listening as a teaching means of the other types of speech activity.

It is emphasized that two subsystems of exercises are also distinguished in the general system of exercises concerning the development of students' skills of the foreign-language audio materials comprehension: warm-up exercises (practice exercises) and speech exercises (communicative exercises). The aim of warm-up exercises lies, in particular, in the previous (before text listening) elimination of linguistic and psychological difficulties; the listeners focus their attention only on the content perception. It is recommended to do speech exercises on the basis of listened audiotexts, providing the development of skills to perceive the speech messages under the conditions that approximate to natural conversation, without prompts or previous familiarization with a situation and a theme.

The prospect of our further research is studying of the basic methods of teaching listening.

Key words: audiotext, special exercises, non-special exercises, warm-up exercises, speech exercises.

УДК 811.111-13:378
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/31-2.12>

Триндяк І.М.,
викладач кафедри іноземних мов
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У наш час практично неможливо переоцінити важливість знання англійської мови, що є одним із головних аспектів успіху фахівців у будь-якій сфері діяльності. Вивчення англійської мови є

тривалим і складним процесом, який передбачає опанування різних видів мовленнєвої діяльності, зокрема аудіювання. Уміння студентів розуміти іншомовні аудіоматеріали є запорукою адекватного володіння іноземною мовою. Саме тому

проблема застосування вправ для розвитку в студентів умінь розуміння англомовних аудіотекстів є важливою та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Навчання аудіювання та застосування вправ для розвитку умінь розуміння іншомовних аудіоматеріалів є предметом вивчення багатьох науковців. Зокрема, це представлено в працях таких учених, як: С.В. Гапонова, Н.В. Єлухіна, Т.В. Крахі, О.В. Кміть, Н.Д. Гальскова, Л.В. Биркун.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема застосування вправ для розвитку в студентів умінь розуміння англомовних аудіотекстів є недостатньо вирішеною. Варто детальніше розглянути вимоги до текстів навчання аудіюванню та критерії щодо їх вибору. Також слід звернути увагу на наявність різних груп вправ, які є однаково важливими для формування умінь аудіювання.

Мета статті – вивчити вимоги до текстів навчання аудіювання, описати критерії щодо їх відбору, охарактеризувати різні групи та підсистеми вправ, які використовуються для розвитку умінь розуміння англомовних аудіотекстів.

Виклад основного матеріалу. Аудіювання – це складний розумовий процес, пов'язаний зі сприйняттям, розпізнаванням і розумінням мовленнєвих повідомлень. Розуміння на слух іншомовних аудіотекстів забезпечує можливість розуміння висловлювань мовою іншого народу, в даному випадку англійською мовою. Аудіювання як діяльність базується на вміннях, які у свою чергу є результатом формування навичок.

Під час навчання розуміння англомовних аудіотекстів надзвичайно важливу роль відіграє вибір аудитивних матеріалів з урахуванням їхніх мовних та композиційних особливостей, змістовної характеристики.

Одиницею відбору для навчання аудіюванню виступає аудіотекст, під яким розуміють текст, призначений для слухового сприйняття, представлений монологічним або діалогічним повідомленням, яке характеризується композиційно-логічною завершеністю, складається з одиниць різних рівнів текстової ієрархії, об'єднаних структурно-смісловими зв'язками, і має певну комунікативну спрямованість [1; 6].

Вибираючи тексти для аудіювання, варто врахувати, що надто важкі тексти не лише не мотивують студентів, а й позбавляють їх віри в успіх, змушують розчаровуватися у власних силах. Також не рекомендується використовувати занадто легкі аудіотексти, адже в процесі слухання студенти не розвиватимуть своїх здібностей, не стикатимуться із труднощами, як наслідок – робота буде нецікавою та неефективною.

З точки зору лінгвістики та психології вибраний аудіотекст повинен відповідати таким вимогам, як:

- рівномірне чергування не надто коротких і не занадто довгих речень;
- максимальна зрозумілість змісту першого речення тексту;

- рівномірний розподіл високо- і низькоінформативних елементів у тексті;
- інтонаційна розчленованість мовленнєвого повідомлення [11; 12].

Не менш важливим є відповідність аудитивних текстів певним вимогам з точки зору методики:

- невеликий об'єм тексту;
- вміст зонайменшої кількості незасвоєного мовленнєвого матеріалу;
- присутня повторюваність інформації.

Також слід брати до уваги темп та тривалість тексту. Рекомендується презентувати для вивчення такі аудіотексти, темпи яких цілком відповідають можливостям студентів. Звучання текстів повинно тривати не більше трьох хвилин, адже в протилежному випадку слухання звукозапису перевантажуватиме короткотривалу пам'ять.

Ідеальним для навчання вважається цілісний, зв'язний, інформативний та логічний аудіотекст, який розкриває відому та актуальну тему, містить цікавий сюжет, прості зв'язки між висловлюваннями, обмежену кількість діючих осіб та предметів, в якому події розкриваються в хронологічній послідовності, та існує можливість пов'язати нову інформацію з фоновими знаннями.

Крім того, відмінним вибором є аудитивні тексти, які вже в першому реченні містять головну думку, яка готує до сприйняття наступної інформації: фактів і деталей, які розкривають основне твердження. Бажаним є формування головної думки ще і в завершальній частині тексту.

Л.В. Шевкопляс виділяє вісім критеріїв відбору аудіотекстів:

- критерій доступності;
- критерій автентичності;
- критерій відповідності віковим особливостям, навчальним потребам, життєвому досвіду;
- критерій новизни та мотиваційної цінності;
- критерій типологічної та жанрової різноманітності;
- критерій тематичності;
- критерій тривалості звучання аудіотексту;
- критерій виховної цінності [13, с. 231].

Критерій доступності – один із найважливіших критеріїв, суть якого полягає у виборі текстів з урахуванням мовного та лінгвосоціокультурного потенціалу студентів, тобто згідно з їхнім рівнем підготовки та фоновими знаннями. З одного боку, студенти повністю зосередяться на змісті повідомлення, якщо з мовною стороною звукозапису не виникатиме помітних труднощів. З іншого боку, у відборі аудіотекстів критерій доступності також передбачає зосередження уваги на змісті, адже для того щоб розширити знання студентів стосовно

певної теми, вибрані аудитивні тексти повинні містити не лише нову інформацію, а й відому, раніше засвоєну студентами.

Відповідно до *критерію автентичності* вибрані тексти є зразками монологічного та діалогічного мовлення, створені носіями мови не для навчальних цілей. Іноді поняття «автентичність» прірівнюється до поняття «оригінальність». Автентичність матеріалу відображає живу мовленнєву діяльність, а інформація, закладена в тексті, сприймається як більш достовірна [7; 9].

Використання автентичних аудіотекстів є не лише джерелом нових знань, а й формування культурознавчої та інтекультурної компетенції студентів, оскільки в процесі слухання автентичних аудіоматеріалів вони засвоюють цінності носіїв мови. Крім того, автентичність текстів сприяє приверненню уваги студентів до реальної дійсності, дає можливість порівнювати та зіставляти реалії, здійснює позитивний вплив на емоційний стан студентів.

Критерій відповідності віковим особливостям, навчальним потребам, життєвому досвіду пов'язаний із тим, наскільки вибрані аудіотексти є значимими для студентів та наскільки вони відповідають рівню їхнього розвитку. Значимість отриманої інформації визначається відповідністю змісту тексту рівню інтелектуального розвитку й віковим особливостям студентів, їхнім пізнавальним та емоційним очікуванням, а також життєвому досвіду.

Не менш важливим є *критерій новизни та мотиваційної цінності*. Наявність елемента новизни сприяє підтримуванню активності психічної діяльності студентів, адже це не лише привертає увагу слухачів, а й забезпечує її утримання протягом прослуховування всього звукозапису. Також вагомою є мотивація, адже виникнення потреби слухати призводить до максимальної мобілізації психічного потенціалу студентів: підвищується інтенсивність мисленнєвих процесів, загострюється мовленнєвий слух, зростає рівень уваги.

Щодо *критерію типологічної та жанрової різноманітності* студентам пропонуються для прослуховування аудіотексти різних типів та жанрів, зокрема:

- мовлення партнера в стандартних ситуаціях спілкування;
- оголошення програм, прогнозу погоди (на радіо, телебаченні тощо);
- фабульні тексти, повідомлення, розповіді, описи, роздуми [4; 5].

Вибір аудитивних матеріалів за *критерієм тематичності* означає, що аудіотексти мають співвідноситися з тематичними блоками, визначеними календарно-тематичним плануванням та чинною Державною національною програмою «Освіта».

Критерій тривалості звучання аудіотексту безпосередньо пов'язаний з обсягом аудитивного матеріалу. Варто зазначити, що навчання аудіювання необхідно починати з текстів з невеликою тривалістю звучання, поступово збільшуючи її. Як зазначалося

вище, звучання текстів повинно тривати не більше трьох хвилин, адже тривале прослуховування аудіотекстів може ускладнювати весь процес аудіювання.

Також важливим є виокремлення *критерію виховної цінності*, який ототожнюється з урахуванням виховного потенціалу навчальних аудіотекстів, що сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, спонукає до роздумів та співпереживань, викликає певні емоції.

У методиці існує розроблена фахівцями система вправ, яка застосовується з метою сприяння розвитку вмінь студентів щодо розуміння іншомовних аудитивних матеріалів.

Система вправ – це організація взаємопов'язаних дій, розташованих у порядку зростання мовленнєвих та операційних труднощів, з урахуванням послідовності становлення та розвитку мовленнєвих навичок та умінь у різних видах мовленнєвої діяльності.

Під час навчання аудіювання система вправ повинна забезпечити:

- відповідність вправ психологічним і лінгвістичним труднощам сприйнятих на слух повідомлень;
- можливість взаємодії аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності, передусім аудіювання та говоріння як двох форм усного спілкування;
- управління процесом формування умінь і навичок аудіювання;
- успішну реалізацію кінцевої практичної мети і проміжних завдань навчання;
- поступове збільшення труднощів, що дозволить гарантувати посиленість виконання вправ на різних етапах навчання [3, с. 179].

У системі вправ для розуміння англійських аудіотекстів виділяють дві основні групи вправ: неспеціальні та спеціальні.

До *спеціальних* вправ відносяться ті, які розвивають уміння співвідносити частини і ціле в процесі слухового сприйняття, знаходити в мові головну думку, основний зміст, звертати увагу на заздалегідь зазначений відрізок мови, розуміти ціле, незалежно від окремих важких для розуміння частин (слів і речень), здогадуватися про призначення окремих елементів на основі розуміння цілого, тобто використовувати мовленнєву та логічну здогадку в процесі слухового сприйняття [10; 14].

Мета *неспеціальних* вправ – навчити аудіюванню як засобу навчання інших видів мовленнєвої діяльності. До числа неспеціальних вправ, спрямованих на навчання не тільки аудіювання, а й говоріння та читання, належать такі:

1) Вправи для навчання сприйняття діалогічної мови «з боку»:

- прослухайте діалог, складіть аналогічний;
- прослухайте початок діалогу, складіть його закінчення;
- прослухайте кінофрагмент, перекажіть розмову діючих осіб;
- прослухайте діалог, записаний на грампластинку, перекажіть його у формі монологу (прокомен-

туйте його, дайте характеристику дійових осіб, підберіть до нього заголовки і поясніть його) і т. д.;

- виділіть нову для вас інформацію;
- висловіть свою думку про логічність побудови діалогу товаришів;
- вкажіть тему бесіди;
- додайте інформацію для співрозмовників А та Б.

2) Вправи на сприйняття діалогічного мовлення:

– прослухайте ряд питань, записаних на плівці. Дайте розгорнуті відповіді у відведеній для цього паузі;

– прослухайте початок діалогу, продовжте його в парі;

– у міру сприйняття діалогу у фонозаписі (чи фрагменті кінофільму) замініть репліки однієї дійової особи синонімічними виразами. Відтворіть потім діалог у новому варіанті в парній роботі і т. д.

3) Вправи на сприйняття монологічної мови:

– прослухайте текст, дайте розгорнуті відповіді на питання;

– відтворіть прослухане з деякою видозміною кінця (початку, середини);

– перегляньте фільм (діафільм), поясніть його основну ідею;

– виділіть у мовному повідомленні фрагменти й придумайте заголовки до них;

– прослухайте текст, складіть рецензію на нього, використовуючи план: а) тема повідомлення; б) діючі особи; в) короткий виклад змісту; г) основна ідея; г) оцінка прослуханого [2; 8].

Також варто наголосити, що в загальній системі вправ щодо розвитку в студентів умінь розуміння іншомовних аудіотекстів розрізняють дві підсистеми вправ: підготовчі (тренувальні) та мовленнєві (комунікативні).

Мета *підготовчих* вправ полягає в попередньому (перед слуханням тексту) усуненні труднощів лінгвістичного або психологічного характеру, розвитку вмінь логічно-сміслового оброблення знаків нижчого рівня – від слів до мікротекстів, що дозволять слухачам зосередити свою увагу виключно на сприйнятті змісту.

Мовленнєві вправи рекомендується виконувати на основі прослуханих аудіотекстів, які характеризуються значним потенціалом стосовно вирішення комунікативних і пізнавальних завдань. Підсистема комунікативних вправ забезпечує вироблення вмінь сприймати мовленнєві повідомлення в умовах, що наближаються до природного мовленнєвого спілкування, без підказок чи попереднього ознайомлення із ситуацією і темою. Мовна форма аудіотекстів повинна усвідомлюватися студентами на рівні мимовільного сприйняття.

Висновки. Отже, тексти для навчання аудіювання повинні бути цілісними, зв'язними, цікавими, інформативними, доступними та автентичними. Крім того, вони повинні відповідати рівню розвитку студентів, а також лінгвістичним, психологічним

і методичним вимогам. Під час вибору аудіотекстів слід урахувати певні критерії щодо їх відбору.

Охарактеризовано різні групи та підсистеми вправ, які використовуються для розвитку в студентів умінь розуміння англомовних аудіотекстів. Визначено, що в загальній системі вправ для розуміння іншомовних аудіоматеріалів виділяють дві основні групи вправ (неспеціальні та спеціальні) та дві підсистеми вправ (підготовчі (тренувальні) й мовленнєві (комунікативні)).

Перспективою нашого подальшого дослідження є вивчення основних методів навчання аудіювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения иностранным языкам). Москва : Издательство ИКАР, 2009. С. 24.

2. Биркун Л.В. Коммуникативні методи та матеріали для викладання англійської мови / перекл. і адапт. Л.В. Биркун. Oxford : Oxford University Press, 1998. 49 с.

3. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учебное пособие. Изд. 3-е, стер. Москва : Академия, 2006. 336 с.

4. Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта, V-IX класи). Проект / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 1998. 32 с.

5. Закон України «Про освіту». Київ : Генеза, 1996. С. 17.

6. Кміть О.В. Тестовий контроль аудиторних умінь студентів немовних факультетів вищого педагогічного навчального закладу (II курс, англійська мова) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 ; Київський держ. лінгвістичний ун-т. Київ, 2000. С. 54.

7. Кост Д. Оригинальные тексты и материалы на продвинутом этапе обучения. *Вопросы методики обучения иностранному языку за рубежом*. Москва : Просвещение, 1978. С. 123–129.

8. Кур'янович І. Система вправ для навчання аудіювання англійської мови. URL: <http://vlasuk-inna.mylivepage.com>

9. Матвеева Т.П. Учебный текст и его коммуникативно-практические функции. *Текст в обучении русскому языку как иностранному* : Межвуз. сб. науч. трудов гос. пед. ун-та им. А.И. Герцена. Санкт-Петербург : Образование, 1994. С. 22–26.

10. Настольная книга преподавателя иностранного языка : справочное пособие. / Е.А. Маслыко и др. Минск : Высшая школа, 2001. С. 276–304.

11. Параева Н.Б. Обучение аудированию аутентичных текстов на немецком языке учащихся VII класса средней школы : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Санкт-Петербург, 2001. С. 91–106.

12. Следников Б.П. Обучение аудированию иноязычной речи в средней школе : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 1973. 25 с.

13. Шевкопляс Л.В. Добір навчального матеріалу для формування компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Педагогіка та психологія*. 2012. Вип. 21. С. 231.

14. Randall's ESL Cyber Listening Lab. URL: <http://www.esl-lab.com/>